

THE DOG STARS

PETER HELLER

Vertaald door Dennis Keesmaat

2026 Prometheus Amsterdam

Voor Kim

Eerste druk 2013

Tweede druk 2026

De vertaling van ‘Gedachten in een stille nacht’ van Li Bai (pagina 42) is overgenomen uit *Spiegel van de klassieke Chinese poëzie*. Gekozen, vertaald en toegelicht door W.L. Idema (Amsterdam: Meulenhoff 1991).

Het fragment uit ‘In onze tijd’ van Ernest Hemingway (pagina 194) is overgenomen uit *Alle verhalen* (vertaald door Clara Eggink, Amsterdam: Contact 1976).

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Oorspronkelijke titel *The Dog Stars*

© 2012 Peter Heller

© 2013 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en

Dennis Keesmaat

Omslag 20th Century Studios. All Rights Reserved.

Foto auteur Michael Lionstar

Zetwerk ZetSpiegel, Leerdam

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 5972 6

Boek één

I

Ik hou het Beest aan de praat. Ik hou de 100 low lead paraat, ik reken op aanvallen. Ik ben vrij jong, ik ben vrij oud. Vroeger deed ik zo'n beetje niets liever dan forelvissen.

Ik heet Hig. Eén naam. Big Hig als je er nog een moet hebben.

Als ik ooit midden in een droom huilend wakker word, en ik zeg niet dat dat is gebeurd, is dat omdat de forellen stuk voor stuk weg zijn. Regenboog, bron, meer, beek, zalm, allemaal. De tijger is weg, de olifant, de mensapen, de baviaan, de jachtluipaard. De mees, de fregatvogel, de pelikaan (grijs), de walvis (grijs), de Turkse tortel. Helaas maar waar. Ik hilde pas toen de laatste forel stroomopwaarts zwom op zoek naar koeler water misschien.

Melissa, mijn vrouw, was een ouwe hippie. Niet heel oud. Ze was knap. In dit verhaal zou ze misschien Eva zijn geweest, maar ik ben niet Adam. Ik ben meer als Kaïn. Ze hadden geen broer zoals ik.

Heb je ooit de Bijbel gelezen? Ik bedoel ervoor gaan zitten en gelezen alsof het een boek was? Probeer Klaagliederen eens. Daar zijn we nu min of meer. We beklagen min of meer ons leed. We storten min of meer ons hart uit als water.

Ze zeiden dat het op het laatst warmer en dan kouder zou worden. Veel kouder. Ik wacht nog steeds. Ze is verrassend die goeie ouwe aarde, één grote verrassing na de andere sinds ze zich heeft afgescheiden van de maan die als het maatje van een neergeschoten gans maar rondjes blijft draaien.

Geen ganzen meer. Een paar. Afgelopen oktober hoorde ik in het schemerdonker het vertrouwde gakken en ik zag ze, vijf stuks tegen het koude bloedeloze blauw boven de bergkam. Het hele na-jaar vijf, geloof ik, april erna nul.

Als de zon niet schijnt pomp ik de 100 low lead-vliegtuigbrandstof met de hand uit de oude luchthaventank, en daarnaast heb ik de tankwagen die de benzine bezorgde. Meer benzine dan het Beest kan verbranden als ik mijn vluchten hier in de buurt hou, wat ik ook van plan ben, ik moet wel. Het is een klein vliegtuig, een Cessna 182 uit 1956, echt een juweeltje. Zachtgeel en blauw. Ik gok dat het Beest pas de geest geeft als ik dood en naar m'n boerderij in de hemel ben. Dertig hectare laagliggend weiland en korenveld in een land waar uit de paarse bergen nog koud water vol regenbogen en beekforellen stroomt.

Tot die tijd maak ik mijn tochtjes. Heen en weer.

* * *

Ik heb een buurman. Eentje. Met z'n tweeën bij een klein regionaal vliegveld een paar kilometer van de bergen. Een oefenterrein waar ze een stel huizen hadden gebouwd voor mensen die niet konden slapen zonder hun vliegtuigjes, zoals golfers die op een golfbaan wonen. Bangley is de naam op de papieren van zijn oude vrachtwagen, die niet meer rijdt. Bruce Bangley. Die heb ik uit het dashboardkastje gevist toen ik naar een bandenspanningsmeter zocht die ik mee kon nemen voor het Beest. Een adres in Wheat Ridge. Maar zo noem ik hem niet, waarom zou ik, we zijn maar met z'n

tweeën. Niemand anders in een straal van dertien kilometer, de afstand van de open prairie tot aan de eerste jeneverbessen aan de voet van de berg. Ik zeg gewoon Hé. Na de jeneverbes komen dwergeiken en dan zwarte bomen. Nou ja, bruin. Afgemaakt door kevers en uitgedroogd. Veel staan er nu dood bij, deinend als honderden skeletten, zuchtend als honderden geesten, maar niet allemaal. Er zijn plukjes groen bos, en ik ben hun grootste fan. Ik spoor ze op de vlakte aan. Kom op kom op groei groei groei! Dat is ons strijdlied. Ik schreeuw het uit het raampje als ik laag overvlieg. De groene stukken worden elk jaar groter. Het leven is standvastig als je het een beetje aanmoedigt. Ik zweer dat ze me kunnen horen. Ze zwaaien terug, zwaaien hun gepluimde armen heen en weer langs hun zij, ze doen me denken aan vrouwen in kimono. Kleine stapjes of geen stapjes, zwaai zwaai handen langs je zij.

Als ik tijd heb ga ik te voet naar boven. Naar de groenere bossen. Grappig om dat te zeggen: niet dat ik er allerlei afspraken voor moet afzeggen. Ik ga naar boven om adem te halen. De andere lucht. Het is gevaarlijk, het is een adrenalinestoot waar ik heel goed zonder kan. Ik heb sporen van elanden gezien. Redelijk vers. Als er nog elanden zijn. Bangley zegt van niet. Ik van wel, maar toch. Heb er nooit eentje gezien. Wel genoeg herten gezien. Ik neem de .308 mee en schiet een hinde dood en sleep die terug in de romp van een kajak waarvan ik de bodem heb losgezaagd zodat het een slee is. Mijn groene slee. De herten waren er gewoon nog met de konijnen en de ratten. Het prairiegras was er ook nog, dat zal wel genoeg zijn.

Voordat ik erheen ga vlieg ik er twee keer naartoe. Eén keer overdag, de andere 's nachts met de bril. Met de bril kun je heel goed naar beneden kijken als de bomen niet te dichtbegroeid zijn. Mensen vormen trillende groene schaduwen, zelfs als ze slapen. Beter dan niet controleren. Vervolgens maak ik een bocht naar het zuiden en oosten en kom terug via het noorden. Vijftig kilometer, voor een reiziger op zijn minst een dag. Alles is open, allemaal vlak, salie en

gras en kreupelhout en de oude boerderijen. De bruine kringen van velden als de afdruk van een kruk die vervaagt in de prairie. Hagen en rietschermen, de helft van de bomen gehavend, omgewaaid, een paar nog groen bij een plas of langs een kreek. Dan vertel ik het aan Bangley.

Ik doe er twee uur over om de lege slee dertien kilometer achter me aan te slepen, dan heb ik dekking. Ik kan me nog steeds bewegen. Maar het is een lange weg terug met een hert. Over open terrein. Bangley geeft me vanaf halverwege dekking. We hebben nog handsets en die laten zich nog steeds opladen op het bedieningspaneel. Uit Japan, goed spul. Bangley heeft een .408 CheyTac-sluipgeweer geïnstalleerd op een verhoging die hij gebouwd heeft. Een afstandmeter. Komt me goed uit. Een wapenfanaat. Een uiterst gemene wapenfanaat. Hij zegt dat hij iemand op anderhalve kilometer kan omleggen. Ik heb het vaak genoeg gezien. Afgelopen zomer schoot hij een meisje neer dat over het open veld achter me aan zat. Een jong meisje, een vogelverschrikker. Ik hoorde het schot, bleef staan, liet de slee achter, ging terug. Ze was naar achteren over een rots geblazen, met een gat waar haar middel zich had moeten bevinden, zo'n beetje doormidden gescheurd. Haar borst ging hijgend op en neer, haar hoofd was opzij gedraaid. Eén zwart oog keek glanzend naar me op, zonder angst, als een brandende vraag, alsof van alles wat het gezien had dit niet te geloven was. Echt. Als godsamme, *waarom?*

Dat vraag ik aan Bangley: godsamme, waarom.

Ze zou je te pakken hebben gekregen.

Nou en? Ik had een geweer, zij had een mesje. Om zich tegen *mij* te beschermen. Misschien wilde ze wel eten.

Misschien. Of misschien zou ze midden in de nacht je keel doorsnijden.

Ik staarde hem aan, dat hij zo ver vooruitdacht, naar midden in de nacht, zij en ik. Jezus. Mijn enige buurman. Wat kan ik tegen Bangley zeggen? Hij heeft wel vaker m'n hachje gered. Het is zijn baan om m'n hachje te redden. Ik heb het vliegtuig, ik ben de ogen, hij heeft de geweren, hij is de mankracht. Hij weet dat ik weet dat hij het weet: hij kan niet vliegen, hij heeft het lef niet om te doden. Anders zou er waarschijnlijk maar één van ons zijn. Of niemand.

Daarnaast heb ik Jasper, zoon van Daisy, die de beste laatste waarschuwingslinie is.

Dus als we de konijnen en zonnevissen uit de vijver zat zijn, ga ik een hert halen. Ik wil vooral de berg op. Het voelt als een kerk, gewijd en koel. Het dode woud dat wiegt en fluistert, het groene woud vol zuchten. De muskusgeur van hertenbedden. De beekjes waar ik altijd smeeek een forel te mogen zien. Eén grote oude overlevende, zijn groene schaduw loom tegen de groene schaduwen van de stenen.

Dertien kilometer open terrein naar het bergfront, de eerste bomen. Dat is onze grens. Onze veiligheidszone. Dat is mijn baan.

Op die manier kan hij zijn vuurkracht op het westen richten. Zo praat Bangley. Omdat het vijftig kilometer verderop is, naar alle andere richtingen hoge vlaktes, meer dan een dag lopen, maar slechts een paar uur naar het westen naar de eerste bomen. De families bevinden zich ruim vijftien kilometer naar het zuiden maar die vallen ons niet lastig. Zo noem ik ze. Het zijn iets van dertig mennonieten met een bloedziekte die na de koorts toesloeg. Als een plaag maar dan langzaam. Zo ongeveer als aids denk ik, misschien besmettelijker. De kinderen zijn ermee geboren en het maakt ze allemaal ziek en elk jaar gaan er een paar dood.

We hebben de grens. Maar als iemand zich zou verstoppen. In de oude boerderijen. In de wilde salie. De wilgen langs een beek. Ook

droge geulen met steile oevers. Op een keer vroeg hij het aan me: hoe ik het *weet*. Hoe weet ik dat er zich niemand op ons terrein bevindt, zich op al dat lege land verstopt heeft, wacht om ons aan te vallen? Maar ik zie nu eenmaal veel. Ik ken het niet als mijn broekzak, maar als een boek dat ik gelezen en zo vaak herlezen heb dat het niet te tellen is, misschien zoals de Bijbel voor sommige oudere lui. Ik zou het weten. Een zin op de verkeerde plek. Een hiaat. Twee punten waar er een had moeten staan. Ik wéét het.

Ik weet het, denk ik: als ik doodga – niet als, wanneer – is het op een van die tochten naar de bergen. Met de volle slee over open terrein. Met een pijl in de rug geschoten.

Bangley heeft me lang geleden een kogelvrij vest gegeven, een uit zijn arsenaal. Hij heeft van alles. Volgens hem werkt het voor pistolen of een pijl, maar bij een geweer hangt het ervan af, dan kan ik maar beter geluk hebben. Daar heb ik over nagedacht. Op minstens honderd vierkante kilometer moeten wij op de families na de enige twee levende zielen zijn, de enige overlevenden. Ik kan maar beter geluk hebben. Dus draag ik het vest omdat het warm is, maar als het zomer is meestal niet. Als ik het draag heb ik het gevoel dat ik ergens op wacht. Zou ik op een perron op een trein gaan staan wachten die al maanden niet gekomen is? Misschien. Soms is dat precies hoe dit hele gedoe aanvoelt.

.

In den beginne was er Angst. Niet zozeer de koorts, op dat moment liep ik nog rond en praatte ik nog. Of ik praatte niet zozeer, maar was gezond van lichaam – van geest mag jij beslissen. Twee weken koorts, drie dagen veertig, eenenveertig graden. Ik weet dat mijn hersens kookten. Hersenontsteking of iets anders. Heet. Gedachten die zich ooit thuis hadden gevoeld, die zich bij elkaar op hun plaats voelden, waren nu verward, onzeker, depressief, als van die ruwharige Noorse pony's die die Russische professor naar het Siberische

noordpoolgebied had verkast en waarover ik had gelezen. Hij probeerde de IJstijd te reproduceren, heel veel gras en fauna en maar weinig mensen. Als hij geweten had wat er zou gebeuren zou hij een andere hobby hebben gekozen. De helft van de pony's ging dood, volgens mij omdat ze smachtten naar hun Scandinavische bossen, en de andere helft hing rond bij het onderzoeksstation en kreeg graan te eten en ging alsnog dood. Zo gaan mijn gedachten soms. Als ik gestrest ben. Als iets me dwarszit en me niet loslaat. Ze zijn best goed, ik bedoel ze werken nog, maar vaak voelen ze misplaatst, een beetje sneu, en soms vragen ze zich af of ze niet tien-duizend kilometer hiervandaan zouden moeten zijn op een plek met een miljoen vierkante kilometer koude Noorse sparren. Soms ben ik bang dat mijn gedachten wegschieten naar het kreupelhout. Het lag waarschijnlijk niet aan mijn hersens, waarschijnlijk was het in de huidige situatie heel gewoon.

Ik wil alles op een rijtje hebben: we zijn hier nu negen jaar. De koorts heeft bijna iedereen gedood en daarna zijn er nog meer gestorven aan de bloedziekte. Van degenen die nog over zijn is het merendeel Niet Aardig, en daarom leven we hier op de vlakte, daarom doe ik elke dag de ronde.

Ik ben door de aanvallen op de grond gaan slapen. Het leek erop dat de overlevenden ons eruit pikten op de kaart. Aan een brede beek: check. Dus water: check. Moeten brandstof hebben: check. Omdat het een vliegveld was: check. Iedereen die ooit iets las wist ook dat het een toonbeeld van duurzame energie was: check. Elk huis met panelen en de FBO draaien voornamelijk op wind. Check. FBO betekent Fixed Base Operator. Ze hadden net zo goed Lui Die het Vliegveld Runnen kunnen zeggen. Als ze geweten hadden wat eraan zat te komen, zouden ze alles niet zo ingewikkeld hebben gemaakt.

De meeste indringers kwamen 's nachts. Ze kwamen alleen of in groepen, ze kwamen met wapens, met jachtgeweren, met messen,

ze kwamen als motten op de lamp af die ik liet branden op de veranda.

Op het huis waarin ik niet slaap heb ik vier panelen van zestig watt, dus één ledlamp de hele nacht is geen probleem.

Ik was niet in het huis. Ik sliep onder de dekens op het open terrein achter de berm honderd meter verderop. Het is een oud vliegveld, het is allemaal open terrein. Jaspers zachte gegrom. Hij is een soort herdershond met een geweldige neus. Ik word wakker. Ik piep Bangley op met de handset. Volgens mij was het voor hem een soort sport. Ververste z'n zuurstof, zoals dat voor mij is als ik de bergen op ga.

Het was een hoge berm, niet meer dan een grote hoop aarde, we hebben hem hoger gemaakt. Hoog genoeg om erachter langs te lopen. Bangley komt aankuieren en nestelt zich tegen me aan en ik ruik zijn raspende adem. Hij heeft hem ook, de bril, of nee, hij heeft er vier, hij heeft er eentje aan mij gegeven. Hij zei dat we het op de manier waarop we ze nu gebruiken tien jaar kunnen uitzingen met de dioden, misschien twintig. Wat gebeurt er dan? Ik heb vorig jaar mijn veertigste verjaardag gevierd. Jasper kreeg een lever (hinde). Ik at een blik perziken. Ik nodigde Melissa uit en ze kwam zoals ze altijd komt, als een fluistering en een rilling.

Over tien jaar houdt het additief de brandstof niet vers genoeg meer. Over tien jaar ben ik klaar met dit alles. Misschien.

Heel vaak, als de maan aan de hemel staat of als er sterrenlicht en sneeuw is, heeft Bangley de bril niet nodig, hij heeft het rode puntje, hij richt het rode puntje gewoon op de bewegende figuren, op degenen die stilstaan, bukken, fluisteren, richt op de schaduw bij de oude afvalcontainer, plaatst de rode punt op een romp. *Pang*. Hij neemt zijn tijd, plant de volgorde, *pang pang pang*. Vlak ervoor

wordt de ademhaling zwaarder, raspender. Alsof hij op het punt staat iemand te neuken, en eigenlijk doet hij dat ook.

De grootste groep die we gehad hebben was zeven. Naast me hoorde ik Bangley fluisterend liggen tellen. Godsamme, mompelde hij en grinnikte zoals hij dat doet als hij niet blij is. Ik bedoel nog veel minder blij dan gewoonlijk.

Hig, fluisterde hij, je zult moeten meewerken.

Ik heb de semiautomatische AR-15, ik ben er goed mee, hij heeft me het nachtvizier gegeven. Ik.

Ik deed het gewoon.

Drie van hen overleefden het eerste salvo en daarna hadden we ons eerste onvervalste vuurgevecht. Maar zij hadden geen nachtblinden en ze kenden het terrein niet en dus duurde het niet lang.

Zo begon het, het buiten slapen. Ik zou nooit vast komen te zitten in het huis. Zoals de draak die op de schat slaapt, maar ik niet. Ik blijf een eindje uit de buurt.

Na de tweede zomer werden het er minder, alsof je een kraan dichtdraaide, drup drup. Eén bezoeker per seizoen misschien, toen geen meer. Bijna een jaar niet en toen een groep van vier desperado's die ons bijna de baas waren. Toen begon ik regelmatig te vliegen, alsof het een baan was.

Nu hoef ik niet meer op de grond te slapen. We hebben ons systeem, we hebben zelfvertrouwen. De Angst is als een herinnering aan misselijkheid. Je weet niet meer hoe erg het was of dat je net wilde vragen of je voor iemand anders mocht sterven. Maar ik doe het wel. Op de grond slapen. In de winter onder een stapel dekens

die wel tien kilo moet wegen. Ik vind het fijn. Niet gekooïd. Ik slaap nog steeds achter de berm. Ik hou nog steeds het licht op de veranda aan, Jasper krult zich nog steeds tegen mijn benen, droomt nog steeds met zacht gejack, trilt nog steeds onder zijn eigen denken, maar volgens mij is hij nu zo goed als doof en waardeloos als alarm, wat we niet aan Bangley gaan vertellen. Je weet het maar nooit met Bangley. Hij broedt. Stoort zich misschien aan het vlees dat ik deel, wie zal het zeggen. Wat hem betreft heeft alles een functie.

Vroeger had ik een boek over sterren maar nu niet meer. Mijn geheugen werkt nog aardig maar ik ben geen ster ha. Dus verzon ik sterrenbeelden. Ik maakte een Beer en een Geit maar misschien niet waar die horen te zijn, ik maakte er een paar voor de dieren die ooit geleefd hebben, de dieren die ik ken. Ik maakte er een voor Melissa, en daar stond ze, zo'n beetje lachend, en van hoog keek ze in de winternachten op me neer. Ze keek neer terwijl de vorst in mijn wimpers krulde en in mijn baard dwarrelde. Ik maakte er een voor de kleine Engel.

* * *

Melissa en ik woonden aan een meer in Denver. Op maar zeven minuten van het centrum, de grote boekhandel, de restaurants, films, daar hielden we van. Door het grote raam van het kleine huis konden we gras, water en bergen zien. De ganzen. We hadden een vaste zwerm en een groep Canadezen die in de herfst en de lente in grote v-formaties aankwamen, zich onder de plaatselijke bevolking mengden, misschien paarden en weer verdergingen. Ze vertrokken in rauwige vlagen. Ik kon de passanten onderscheiden van de wilde. Of ik dacht dat ik dat kon.

Als we in oktober, november tijdens onze avondwandeling voor het eten rond het meer liepen, wezen we ze elkaar aan. Ik dacht altijd dat ze zich vergiste. Ze werd dan een beetje kwaad. Ze was

heel slim, maar ze kende de ganzen niet zo goed als ik. Ik vond mezelf nooit zo heel erg slim, maar ik wist dingen altijd zeker.

Toen we Jasper als puppy kregen, kreeg ik mijn bevestiging: hij jaagde de wilde die schichtig waren weg, maar de gemene vaste bewoners niet. Dat was in elk geval mijn theorie.

We hadden geen kinderen. Die kon ze niet krijgen. We gingen naar een dokter. Die probeerde ons een behandeling aan te praten waarvoor we bedankten. We hadden genoeg aan elkaar. Toen werd ze het alsnog. Zwanger. We waren gewend geraakt aan het andere en ik betwijfelde of ik ooit meer van iemand zou kunnen houden. Ik keek toe hoe ze sliep en dacht: ik hou meer van je dan wat dan ook.

Toen ik met Jasper aan de Sulphur viste bereikte ik mijn grens. Ik bedoel dat het aanvoelde alsof mijn hart uit elkaar zou kunnen barsten. Barsten is iets anders dan breken. Alsof het niet te bevatten zo mooi is. Dat is het ook niet, niet alleen mooi. Iets over hoe ik op m'n plek ben. Die kleine bocht met gladde stenen, de steile rotsen. De geur van sparren. De kleine beekforel die in het zwarte water van de poel stille ringetjes vormt. En je hoeft niet te bedanken. Je hoeft alleen maar te zijn. Alleen maar te vissen. Loop naar de beek, het wordt donker, het wordt koud, het maakt er allemaal deel van uit. Van mij op de een of andere manier.

Melissa onderdeel van dezelfde cirkel. Maar anders, omdat we elk een bepaalde ziel toebedeeld hebben gekregen. Alsof ik haar voorzichtig in het kommetje van mijn handen kon houden, haar voorzichtig voorzichtig draag, het hele land lukt me niet, maar haar wel, en misschien was zij het al die tijd wel die mij vasthield.

Het ziekenhuis St. Vincent lag aan de andere kant van het meer. De oranje helikopters landden daar. Tegen het eind hadden we het erover gehad om naar het westen te vliegen, maar het was al te laat

en daar had je het ziekenhuis, we gingen naar het ziekenhuis. Naar een van de gebouwen die werden overgenomen. Die volstroonden met doden.

* * *

Bangley komt gewoon opdagen. Ik ververs de olie. Hij had op de stalen wand van de hangar kunnen roffelen maar dat doet hij niet hij vindt het leuk om me een hartaanval te bezorgen. Doemt als een spook naast me op.

Waar zit je nou weer mee te klooiën?

Jezus, wie moet er voor je op verkenning als ik een hartverzakking krijg?

We vinden wel iemand. Dan zet ik een advertentie in de krant.

Een brede grijns maar ogen die nooit lachen.

Ik weet trouwens heus wel hoe ik met dit geval moet vliegen.

Dat zegt hij zo nu en dan. Het klinkt als een waarschuwing. Waarvoor? Als hij deze wonderige plek voor zichzelf wilde hebben, had hij dat wel geregeld. Allang.

Nu is Jasper wakker geworden op zijn stoffige deken en gromt. Jasper kan Bangley niet luchten, of er moet een noodsituatie met een onverwachte gast zijn, dan houdt hij zijn mond, hij is een teamspeler. Eén keer heeft Jasper vlak nadat Bangley was komen opdagen naar zijn arm gehapt en toen had Bangley een revolver ter grootte van een steelpan uit zijn holster gehaald en ik schreeuwde. De enige keer. Ik zei Als je die hond doodschiet zijn we er geweest.

Bangley knipperde met die grijns van hem. Hoe bedoel je dat we er geweest zijn?

Ik bedoel ik ga op patrouille in de lucht, de enige manier die we hebben om de grens te bewaken.

Dat woord. Het was het enige wat doel trof. Ik zag het bijna zijn oor ingaan en door de buizen zijn hersens ingaan. Grens. De enige manier om die te bewaken. Hij knipperde. Hij maalde zijn kaak heen en weer. Hij stonk. Naar oud bloed als wanneer je een hert slacht.

De enige reden dat ik nog in leven ben. Hoe denk je dat ik hier in mijn eentje overleef?

Dus op die manier was de afspraak gemaakt. Zonder ook maar te onderhandelen. Op die woorden na helemaal niks. Ik vloog. Hij doodde. Jasper gromde. We lieten elkaar met rust.

Waarom bezoek je de druïden? vraagt hij.

Het zijn geen druïden het zijn mennonieten.

Hij gromt.

Ik leg de oliefiltersleutel opzij. Leg hem op een gereedschapskist. Pak de veiligheidsdraadtang op.

Bangley staat daar maar. Ik had hem al geroken voordat ik hem zag. Ik steek de draad door het gat in de onderkant van het filter en draai hem om met de tang. Het is veiligheidsdraad. Houdt het filter in elk geval op z'n plek. Alles volgens specificaties. Voorschriften van de luchtvaartautoriteiten. Ik wil niet dat het oliefilter los-trilt, eraf valt en ik midden in de lucht alle olie verlies en de motor uit elkaar valt. Zou niet de eerste keer zijn. Ze zeiden dat alle

regels van de luchtvaartautoriteiten voortkomen uit echte ongelukken. Dus de draad van 0,8 millimeter is misschien een soort aan-denken aan een piloot. Misschien ook wel aan zijn familie.

Bangley peutert met een flintertje hout tussen zijn tanden en kijkt naar me. Boven op de gereedschapskist ligt een werkdoek, een stuk van een oud t-shirt. De afbeelding is vervaagd maar ik zie rijen besmeurde roze cartoonvrouwen: grote borsten kleine borsten alle vormen en eronder 'meloenen' 'perziken' 'kokosnoten' 'grapefruits' 'druifjes' met erboven groot 'Cabo'. Ik lees de namen van al het fruit voordat ik het shirt pak en alles nog één keer afveeg. Een pijnscheut. Meer niet. Vouw het op. Een cartoon. Dat we op die manier geprogrammeerd zijn. Dat twee boogjes of cirkeltjes van een cartoontiet al een herinnering kunnen opwekken, een warm gevoel, verandering, je maag die ineenkrimpt, een huivering in je kruis. Ik vind het maar raar. Ik slik half, beweeg een tel niet, adem in.

Melissa was kanteloepen.

Cabo ligt aan het einde van een schiereiland van veertienhonderd kilometer. Genoeg vis waarschijnlijk. Is er daar een oude overlevende die net als ik op het oude stadsvliegveld de olie ververst van een antieke Maula, elke dag op verkenning gaat met als werkdoek een oud t-shirt van Ski Colorado? Die 's avonds op een bouwvallige pier die naar creosootolie stinkt zit te vissen? Die zich afvraagt hoe het is om te skiën.

Waarom staan er op t-shirts over Colorado nooit tietens? vraag ik aan Bangley.

Ouwe B. heeft weinig gevoel voor humor.

Loop naar de noordelijke wand van de hangar en trek een doos minerale olie Aeroshell 50 van het rek. Zet hem op een houten